

Moderna a postmoderna

Postmoderní kultura

Úvod do uměnovědných studií

Moderna

Pojem moderna/modernita

- ▶ Sebehodnocení v rámci dějinné epochy
- ▶ Zpětný pohled na dějiny
- ▶ Historické paralely
- ▶ Co je dnes jinak...?

Obecné charakteristiky modernity

- ▶ **Pokrok** – centrální pojem, blízký pojmu evoluce v biologii
- ▶ **Lineární pojetí dějin (vývoje)**
  - ▶ prosazuje se v období moderny
  - ▶ lineární vs. cyklické pojetí dějin
- ▶ V oblasti umění zaujmají klíčovou roli polární opozice pojmů:
  - ▶ centrum – periferie
  - ▶ avantgarda („pokrokové umění“) a kýč („neumění“)

Moderna – Karl Marx

Marx: Komunistický manifest

- ▶ Buržoazie nemůže existovat, aniž stále vyvolává převraty ve výrobních nástrojích, aniž tedy revolucionizuje výrobní vztahy, a tím i všechny společenské vztahy. První podmínkou existence všech dřívějších průmyslových tříd bylo naproti tomu nezměněné zachování starého způsobu výroby.
- ▶ Buržoazní epocha se od všech ostatních epoch odlišuje neustálými převraty ve výrobě, ustavičnými otřesy všech společenských vztahů, věčnou nejistotou a pohybem.
  - ▶ Všechny pevné, zakořeněné vztahy se svým doprovodem starých ctihodných představ a názorů se rozkládají, všechny nově utvořené zastarávají, dřív než mohou zkostnatět.
  - ▶ Všechno stavovské a ustálené valem mizí.
  - ▶ Všechno posvátné je znesvěcováno a lidé jsou nakonec donuceni podívat se na své životní postavení, na své vzájemné vztahy strážlivými očima.
- ▶ Potřeba stále rozšiřovat odbytiště pro své výrobky štvě buržoazii po celé zeměkouli. Všude se musí usazovat, všude zahrnovat, všude navazovat spojení.“ (Marx, Vybrané spisy, sv. I, s. 375)

Moderna – F. W. Nietzsche

Nietzsche: Kunst und Künstler – Modernität; posmrtné fragmenty

- ▶ Nepřítomnost mravnosti (disciplíny, výchovy)
- ▶ Úpadek autority
- ▶ Úpadek střízlivosti v rámci „klidného horizontu“
  - ▶ „Opilost z nekonečna“
- ▶ Úpadek citlivosti v posuzování
- ▶ Chaotičnost protichůdných oceňování/hodnocení

Postmoderna

Post - ...

- ▶ Postmoderna
- ▶ Post – kolonialismus, marxismus, strukturalismus, industriální společnost
- ▶ Post- post- ...
- ▶ 1914 / 1968 / 2001 / 2008 / 2022 ...

K historii pojmu postmoderna

- ▶ Arnold Toynbee ve svém výboru z díla A Study of History (New York, 1947) poprvé použil výraz **post-modern** k označení soudobého stadia vývoje západní kultury.
- ▶ Pojem postmoderna, resp. postmodernismus se však již dříve příležitostně objevoval v malířství, historii a literatuře.
- ▶ V roce 1979 publikoval Jean-François Lyotard text **Postmoderní situace**, který napsal pro univerzitní radu québecké vlády jakožto zprávu o vědě v nejvyvinutějších společnostech
- ▶ V té době už ale byly diskuse o postmoderně řadu rozvíjena (od 50. let se rozvíjely zejm. ve Spojených státech v kontextu literární vědy, sociologie, historie a architektury, v 70. letech se pak centrum přesunulo do Evropy).

Postmoderna

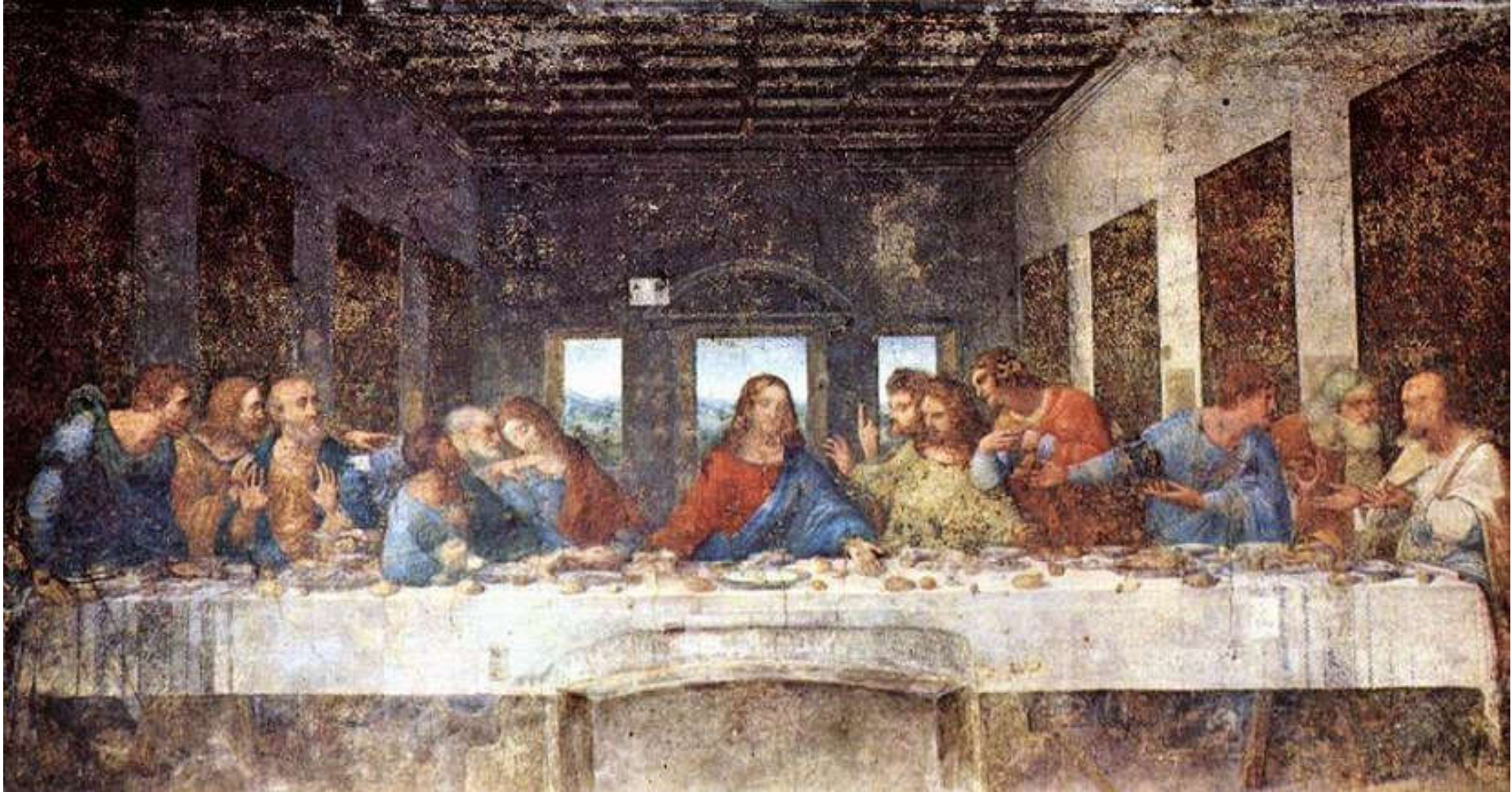

- ▶ Nahrazení sémantiky syntaxí (F. Koukolík)
- ▶ Odmítnutí meta-narace
- ▶ “Historicita”, neexistence vnitřního smyslu dějin
  - ▶ Rozpouštění hranic a pevných kategorií
  - ▶ Lokální, (kulturně a historicky) zakotvené vědění
- ▶ Vizuální kultura
- ▶ Estetizace každodennosti (a její an-estetizace)

Postmoderna a umění

- ▶ Sbližování (vysokého) umění a popkultury
- ▶ Styl (forma) vs. obsah
- ▶ Reference, odkazování, koláž
- ▶ Společenská angažovanost
- ▶ Hodnota uměleckého díla – preference (normy a hodnoty) jsou historicky a společensky podmíněné
- ▶ Interpretace místo hledání pravdy

Malá odbočka...
Postmoderní architektura

Postmoderní architektura

- ▶ Charles Jencks (*1938) – deset znaků postmoderní architektury (jako protiklad k moderně):
  - ▶ zájem o lidový výraz
  - ▶ zájem místní výraz
  - ▶ zájem historii
  - ▶ zájem o urbanistický kontext
  - ▶ ornament
  - ▶ obrazný a metaforický výraz
  - ▶ spoluúčast budoucích uživatelů
  - ▶ rehabilitace sociálního a veřejného prostoru
  - ▶ pluralismus
  - ▶ radikální eklekticismus

Inntel Hotels Amsterdam-Zaandam

foto: Petr Šmídek, 2016

Obchod se svíčkami Retti

foto: Petr Šmídek, 2008

Diskuze o postmoderně

(1) Nedokončený projekt moderny

- ▶ Jürgen Habermas (*1929)
  - ▶ kritika původně z pozice frankfurtské školy
- ▶ **„Moderna – nedokončený projekt“**, článek z roku 1980
  - ▶ volání po obnovení projektu moderny
    - ▶ moderna – vznik v osvícenství, a v pravém slova smyslu vůbec neskončila a stal se tak z ní **nedokončený projekt**, ve kterém bychom měli pokračovat
  - ▶ hlavní problém moderny – **oddělení od praxe**
    - ▶ (to přineslo vyhlášení „zrušení umění“, „zrušení filozofie“ apod. – tj. zrušení věcí, které se vymykaly požadavkům každodenní praxe a nesplňovaly nároky rozvíjející se kapitalistické společnosti.)
  - ▶ postmoderna – dílo neokonzervativců: její podstatou je kritika a **negace moderny** = anti-moderna, ale nic více
  - ▶ **postmoderna a postmodernismus tudíž není žádným novým směrem**, který by nastoupil po moderně a překonal ji, ale je pouze jednou částí moderny

(2) Postmoderní situace

▶ Jean-François Lyotard (1924-1998)

- ▶ Rezignace na (novověký) požadavek jediné velké pravdy
- ▶ Mnohost výpovědí o světě – „jazykových her“
- ▶ Nekompatibilita konceptuálních a metodických rámců
- ▶ Pluralita světů s plnou, vzájemně nezávislou legitimitou – a tedy nutností jejich oddělování

▶ Etika v postmoderní situaci

- ▶ vnímavost k rozmanitému v jeho vzájemné nesouměřitelnosti
- ▶ vnímavost vůči universálním idejím, které nejsou nijak zpřítomnitelné (...o „zachycení nepřítomného“ se snaží v umění avantgarda)

(3) Pluralita

- ▶ **Wolfgang Iser (*1926)**
  - ▶ Postmoderna: Pluralita jako etická a politická hodnota (1993)
  - ▶ *Naše postmoderní moderna* (1994)

- ▶ Postmoderna
  - ▶ rozchod s meta-vyprávěním, s propagováním jedné vůdčí myšlenky určující poznání i praktický

- ▶ Postmoderna
  - ▶ není anti-modernou, je spíš radikalizovanou modernou
  - ▶ pochopení snahy o jednotu jako formy útlaku a násilí
  - ▶ uznává a vítá pluralitu v její principiální podobě
  - ▶ etické založení – právo na různé orientace a životní formy

Pluralita

- ▶ **Wolfgang Welsch (*1946)**
  - ▶ Radikální pluralita
    - ▶ Pluralita – základní stav společnosti a uznaná realita
    - ▶ Alternativní přístupy
    - ▶ Konsensus v tom, že spolu navzájem nesouhlasíme
    - ▶ Koexistence/spolupráce na bázi výrazné neshody
    - ▶ Akceptování odlišného vyžaduje náhled (pohled jinýma očima ne jen toleranci)

Zakončení předmětu

Závěrečné hodnocení

- ▶ I. Semestrální práce – max. 30 bodů
  - ▶ Hodnocení:
    - ▶ 30 bodů – odevzdáno a velmi dobře zpracováno
    - ▶ 20 bodů – odevzdáno, ale měl bych zásadní připomínky (když tak mi napište)
    - ▶ 10 bodů – odevzdáno, ale dost odbito, „šito horkou jehlou“, apod.

- ▶ II. Test (35 otázek) – max. 70 bodů, max. 3 pokusy!
  - ▶ 1. pokus: 5.1. – 25.1. (během této doby kdykoliv, on-line, z domu)
  - ▶ 2. pokus, pro neúspěšné studenty: 26.1. – 1.2.
  - ▶ 3. pokus, pro neúspěšné studenty: 2.2. – 8.2.

- ▶ Celkem tedy max. 100 bodů

Závěrečné hodnocení

- ▶ Podmínky pro absolvování předmětu
  - ▶ Odevzdání semestrálních prací (2 zvolená témata) do 2. I.
  - ▶ A absolvování testu na min. 36 bodů
  - ▶ V součtu dosáhnout min. 51 bodů

- ▶ Znamkování předmětu:
  - ▶ A: 100-91
  - ▶ B: 90-81
  - ▶ C: 80-71
  - ▶ D: 70-61
  - ▶ E: 60-51
  - ▶ F: 50 a méně